

Večerka, Radoslav

[Bielfeldt, Hans Holm. Altslawische Grammatik]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1963, vol. 12, iss. A11, pp. 180-183

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100100>

Access Date: 25. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Hans Holm Bielfeldt: *Altslawische Grammatik*, Halle (Saale) 1961, 297 s.

Recenzovaná kniha je mluvnice staroslověnštiny. Autor se vzdává termínů „altbulgarisch“ a „altkirchenslawisch“, jichž se dosud o staroslověnském jazyce v německé slavistice užívalo nejběžněji, a razí pro něj označení „altslawisch“, souhlasně s pojmenováním staroslověnštiny ve většině jiných jazyků (srov. např. vieux slave, old slavonic, staroslavjanskij jazyk). Chce už tímto názvem zdůraznit, že jde o nejstarší slovanský jazyk dochovaný v písemném podání a že jde o jazyk bližší praslovanštině než všechny slovanské jazyky ostatní. Mluvnice staroslověnštiny je totiž autorovi — jak to má už v slovanské filologii dobrou tradici — jakousi vstupní branou do slavistiky vůbec nebo „úvodem do slovanských jazyků“, řečeno podtitulem jeho knihy. Toto zaměření se důsledně projevuje nejen v názvu, ale v celé koncepci díla, které obsahuje kromě vlastního popisu hláskového a mluvnického systému staroslověnštiny samé také zevrubné poučení o praslovanštině i srovnání jevů staroslověnských s ostatními slovanskými jazyky v jejich dalším vývoji (hlavně v pasážích hláskoslovných). Komparatistickému zaměření široce slavistickému a vlastně indoeuropeistickému slouží zejména četné výkladové partie, v nichž autor — kromě vlastního popisu stsl. stavu — zcela důsledně objasňuje genezi staroslověnských (a vůbec slovanských) hlásek, sufixů i flektivních koncovek. Tomuto zaměření je kromě toho podřízeno i rozvržení a utřídění samého stsl. materiálu; např. slovesa typu *česati* — *češetъ* řadí autor podle původu jejich kmenotvorné přezentní přípony do jedné třídy se slovesy typu *kryti* — *kryjetъ*¹ apod.

Srovnávací postup je v příručkách podobného rázu dosti obvyklý a autorovi se podařilo podat — při stručnosti výkladu — vskutku dobrý a názorný obraz jazykového příbuzenství slovanského např. v kapitole o metateze likvid nebo o vývoji nosovek² aj. Nebylo by však bez užítka, kdyby byl srovnávací poznámky — aspoň v některých případech — ještě rozhojnil. Tak zejména u stsl. koncovek 7. sg. o-kmenů (-omu) a 2. sg. 1. 4. 5. pl. ja-kmenů a 4. pl. mužských žo-kmenů (-e) postrádáme konstatování, že jsou typicky jihoslovanské a že na slovanském severu jim odpovídalo -omъ a -ě; tyto staré morfologické rozdíly patří v slavistice ke zcela běžně uváděným diferencčním znakům v genetické klasifikaci slovanských jazyků.

Specifikum Bielfeldtova srovnávacího podání tkví především ve dvou věcech: v zaměření výkladů na jedné straně zvláště k ruštině a na druhé straně k němčině a německému prostředí. S pomocí ruštiny se jednak vykládají jevy ze staroslověnštiny (např. v úvodu k tvarosloví poučení o genitivu-akuzativu a o významu pádů v staroslověnštině vůbec), nebo častěji naopak dává právě vyložené pasáže z psl. nebo ze stsl. mluvnice autorovi příležitost k hlubšímu objasnění daného jevu v ruštině (např. formy s plnohlasím a bez něho, str. 41 a 45, nebo ruského pravopisu v souvislosti s grafikou *j*, str. 93, nebo skloňování posesivních adjektiv, str. 166, a mn. j.).

Zřetel k německému uživateli knihy se projevuje jednak srovnáváním slovanských hlásek, slov a tvarů s němčinou, a to jak typologicky, tak i geneticky (např. celý § 85 je věnován německým střidnicím odpovídajícím stsl. *g* a *k* — str. 79–80), jednak uváděním srovnávacího slovanského materiálu (toponymického) z německého území; je to postup šťastný, protože doklady, jako např. u slova *bréza* (*Breesen*, *Britz*, *Pretzien*, *Briesenitz*, *Briese* — str. 43–44) aj., oživují nesporně výklad a zároveň uvádějí čtenáře prakticky do slovanské toponomastiky, která zejména v Německu tvoří důležitou složku slavistiky.

Bielfeldtův spis je rozvržen do tří částí. V úvodních partiích načrtává autor v obecných obrysech historickou situaci Slovanů v 9. stol., pojednává o vzniku a dějinách stsl. písemnictví a podává přehled kanonických památek (do nichž řadí vedle Kyjevských listů i Pražské zlomky hlaholské). Pojednání o písmu tvoří přechod od kulturně a literárně historické části úvodu k části jazykové, v níž je staroslověnština zasazena do jazykové rodiny slovanské (za hlavní rozlišující znaky staroslověnštiny pokládá B. *rat-*, *lat-*, dále *št*, *žd* za **tj*, **ki* a **dj* a konečně širokou výslovnost jať — str. 21) a slovanštinu do jazykové rodiny indoevropské.

¹ Jen slovesa typu *biti* — *bvjetъ* // *bijetъ* zařazuje — ve shodě s dosavadní mluvnickou tradicí — podle výsledného stavu mezi *je*-praesentia, ačkoli přísně geneticky vzato patří vlastně mezi *e*-praesentia: **bej-e-tъ > bvjetъ* (stsl. *bvjetъ*, *bijetъ*). Ne zcela přesná je tedy i jeho poznámka, že *-j-* v particiipu trpném *bvjenъ* je zásadně jiné než v přezentním kmeni (str. 232); v obou případech patřilo vlastně od původu ke kořeni (**bej-enъ* i **bej-etu*).

² Na str. 39 uvádí jako příklad makedonské střidnice za psl. *o* slovo *zъmb* v nářeční podobě, zjevně jako archaismu zachovávající stopy původního rhinesmu; pro potřeby čtenářů začátečnických by však bylo vhodnější uvést běžnou (spisovnou) makedonskou střidnici *a*, tedy i spisovnou podobu citovaného slova *zab*. Podrobnější charakteristiky by také bylo potřeba u bulharského *ъ* (které není totožné s *a*), snad odkazem na bulharskou střidnici za psl. *ъ*, kde je (na str. 59) tato bulharská samohláska vystižena přesněji.

Druhá část — Hláskosloví — je uvedena přehledem písmen a jejich fonetické realizace, event. přepisu (jat přepisuje autor jako *ä*), ale daleko nejvíce místa je v ní věnováno vzniku stsl. hláskového systému. Při jeho výkladu volí autor postup kombinovaný: Nejprve vychází ze základní tendence psl. hláskového vývoje — ze zákona otevřených slabik — a probírá hlavní procesy s ním spjaté, totiž monoftongizaci diftongů, vznik a vývoj nosovek a metatezu likvid. Potom mění způsob záběru, probírá repertoár stsl. samohlásek a u každé z nich se ptá přímo po jejím indoevropském původu (při takovém „spojení nakrátko“ supluje tedy staroslověnština do jisté míry praslovanštinu), nechává však stranou některé případy, které shrnuje ve zvláštních, znovu „procesově“ pojatých kapitolách o změnách samohlásek po měkkých souhláskách (tj. o psl. přehláskách samohlásek) a o hláskových změnách na konci slov. Stojí za zmínku, že na těchto místech má příležitost vyslovit se i o původu některých flektivních koncovek, dosud v slavistice vykládaných značně disparátně: nom. sg. participia praes. act. (stsl. *-y*) vykládá z původního **-onts* (67 a znovu pak 224), *-z* v ak. sg. m. *o*-kmenů z původního **-öm*, *-z* v nom. sg. týchž kmenů z původního **-ôs*, kdežto táž koncovka v nom. sg. *s*-kmenů dala podle něho *-o* (73); zůstal tu tedy neobjasněn původ stsl. *-o* v nom. a ak. sg. *o*-kmenů středního rodu, ale to je dále při skloňování substantiv vylouženo také z **-öm* s poukazem na to, že nejde o regulérní střídnici v konci slova (120 a 123).

Přestože, jak jsme až dosud poznali, výkladové hledisko není ve všech částech hláskosloví striktně jednotné, tvoří vokalismus pevný celek, jehož jednotlivé části jsou mezi sebou organicky spjaty a plynule na sebe navazují. Logickým uzavřením oddílu o vokalismus je pasáž o ablautu, o jeho indoevropském původu a o jeho funkci i speciální podobě na slovanské půdě po provedení všech specificky slovanských hláskových změn.

Je pochopitelné, že nejvíce pozornosti ze stsl. samohlásek věnuje autor hláskám jerovým. Objasňuje jejich vznik, popisuje jejich ablautový poměr k *y* a *i*, pojednává o jejich zámiku a vokalizaci a o změnách v pozici napjaté. Sleduje dokonce i vývoj jerů v stsl. textech před zánikem a vokalizaci; ze známých pravidelných záměn jerových hlásek uvádí nejrozšířenější, tzv. asimilaci jerovou podle Jagiče (a pomíjí labiovelarizaci podle Kulbakina a labiální jerovou přehlásku podle van Wijka). Zdařilý a jasný je i výklad o slabičných likvidách *r* a *l*. V pravopise stsl. slov obsahujících původní měkké *f* a *l* panuje však v celé knize nedůslednost a i jedno a totéž slovo se objevuje na různých místech v dvoji odlišné grafické podobě, např. *сѣмръѣтъ* // *сѣмръѣтъ*. Je sice pravda, že v stsl. památkách se už odráží proces tvrdnutí měkkých slabičných likvidů a že při četbě starých textů může čtenář narazit na tu i na onu podobu, ale znění dokladových slov (když nejde o doslovnou citaci konkrétního místa v některé památce) by bylo užitečné normalizovat a psát měkké slabičné likvidy důsledně buď s etymologickou měkkostí *-r-*, *-l-*, nebo podle převažujícího stavu v památkách *-r-*, *-l-*.

Oddíl o souhláskách se začíná přehledem jednotlivých stsl. souhlásek, vždy s pojednáním o jejich původu, a dále následují kapitoly o palatalizacích a o změnách starých souhláskových skupin v slovanštině. Ze souhlásek se autor nejvíce soustřeďuje na problematiku stsl. *j*; na základě rozboru stsl. grafiky ukazuje, že tu psl. *j* (hlavně protetické) v mnoha případech buď zaniklo nebo vůbec chybělo, a dochází k závěru, že se i v historickém vývoji staroslověnštiny projevovala silná tendence k potlačení hlásky *j*, což spojuje s nářečním vývojem bulharskými. Do kapitoly o palatalizacích zařazuje napřed pasus o působení předních samohlásek na předcházející souhlásky (tj. jednak o možném „změkčení“ souhlásek, jednak o třech palatalizacích velár) a potom pasus o změnách souhlásek před *j*. V paragrafu věnovaném 2. palatalizaci *g* je správně vývoj výsledného *dz* v *z* uváděn do paralely s podobným vývojem při 1. palatalizaci, kdy také původnější *dž* přešlo v *ž*; v obou případech se tedy znělá afrikáta změnila v příslušnou znělou frikativu (str. 97 a 98). Bylo by však potřebné zdůraznit ještě vyhrcození, než se to v knize děje, že změna *dz* v *z* je výrazně mladší než předhistorická už změna *dž* v *z* a že *dz* je i v stsl. památkách ještě namnoze zachováno. A stálo by i za úvahu, zda by v dokladových slovech a tvarech v celé knize neměla být normalizována podoba se *dz* (např. *бодзи*, *бодзѣчь*, *нодзѣ*, atd.) — v staroslověnštině dobře doložená —, a zda by nestačilo na podobu se *z* (*bozi* atd.) poukázat jen souhrnně na jednom místě jako na mladší variantu, na kterou je možno v památkách také narazit.

V úvaze o době palatalizací velár podává autor jejich relativní chronologii (tradičním způsobem) a dodává, že nejstarší palatalizace velár musela nastat nejpozději v polovině tisíciletí. To je formulace snad až příliš opatrná a po pokusu T. Lehra-Splawinského o absolutní chronologii 2. palatalizace velár (ve sb. *Studia z filologie polskiej i slowiańskiej* 1, 1955) by myslím bylo možno položit terminus ante quem pro 1. palatalizaci velár už do počátku našeho letopočtu nebo nejpozději do 2. stol., kdy do slovanštiny začaly pronikat výpůjčky z germánštiny, v nichž došlo pak už k druhé palatalizaci.

Třetí, nejrozsáhlejší část knihy tvoří nauka o slově (Wortlehre). Autor probírá postupně jednotlivé druhy slov, jejich tvoření a u ohebných částí řeči i jejich flexi. Při slovtvorné klasifi-

kaci substantiv (která je mu zároveň východiskem k třídění na typy deklinační) vychází z původní kmenotvorné přípony, a dělí je tedy na „kmeny“, jak je to v mluvnicích staroslověňštiny většinou obvyklé. Následují kapitoly o zájmenech (zde postrádáme v paradigmatu zájmena *čto* — str. 151 — dativní tvar *čemu*, v památkách sice řídký, ale pro obecně slovanské paralely důležitý) a o adjektivech, s nimiž je spojeno také skloňování participií; tato kapitola obsahuje též pojednání o významu jmenných a složených forem adjektivních a o užívání adjektiv posesivních a připojeno je poučení o stupňování adjektiv. Z jednotlivostí připomeňme autorův výklad, že nom. pl. m. participií *nt*-ových a *s*-ových a komparativu se tvořil připojením konsonantické koncovky *-e* přímo k původnímu kmeni a že změna kmenové souhlásky (tj. podoba *-št-* a *-š-* ve *vedošte*, *ved-še* a *nověše*) tu nastala sekundárně, analogickým vyrovnáváním s ostatními nepřímými pády (str. 159). U *s*-ových participií a u komparativu však dosvědčenou formu vyložíme bez obtíží hláskoslovně náležitou změnou příponového *-s-* v *-ch-* a jeho další palatalizací v *-š-*.

Z následující kapitoly, věnované číslům a podané v sevrěných a výstižných formulacích, vzbuzuje pochybnost jen tvrzení, že řadová číslovka *treții* (f. podle autora *treťijaja* a n. *treťijeje*) se skloňovala složeně (172). U ostatních adjektivních *jio*-kmenů jako *velii* (tj. *veljje*), *velija* // *velija*, *velje* // *velije* se složených tvarů neuzívá, jak ostatně konstatuje i sám autor. (str. 165, viz též 157), takže není divu, že se dosud v mluvnické literatuře i u číslovky *treții* uvádělo skloňování jmenné (např. v Kulbakinově Mluvnici jazyka staroslověnského 130). Situace je ovšem složitá. Sám tvar nom. m. *treții* by mohl být, teoreticky vzato, jak jmenný, tak i složený (stažený) a podobně i doložený tvar ak. sg. f. *vr treťijo stražo* (Lk 12.38 Zogr); na druhé straně pak jsou dosvědčeny nepochybné tvary složené (stažené), např. gen. sg. *treťijago* (Mt 27.64 Zogr), i nepochybné tvary jmenné, např. zase gen. sg. m. *viděli... samogo treťija* (Supr 158), takže bude zjevně nutno přiznat v staroslověňštině domovské právo jak složeným, tak i jmenným formám číslovky *treții*.

Třetí oddíl knihy pak pokračuje kapitolami o adverbích, o spojkách (mezi nimi je např. uváděna i partikule *to* v apodozí podmínkového souvětí) a o „prepozicích“, tj. o předložkách a předponách. Při třídění sloves vychází autor z kmene prezéntního, mění však obvyklé pořadí tříd: 1. třídu u něho tvoří slovesa s prezéntní příponou *-je-* (tradičně jinak uváděná v pořadí tříd až místě třetím), do 3. třídy pak klade slovesa s prezéntní kmenotvornou příponou *-e-* (jinak zpravidla označovaná jako třída první). Po úvahách kmenoslovných probírá postupně vyjadřování jednotlivých mluvnických kategorií slovesa — prezens, imperativ, kondicionál (který nazývá „konjunktiv“), aorist, imperfektum, futurum (zde bychom k opisům s *bođo* doplnili spojení s *nt*-ovým participiem typu *bođo dělaje*), participia (zde by u participií *m*-ových stálo za zmínku jejich specifický staroslověnské, knižní rozšíření), pasívum, infinitiv a supinum. Z této kapitoly připomínám např. autorův názor, že staré indoevropské imperfektum typu řec. *ἔφυνον* nebo stind. *ábharam* je do slovanštiny vůbec nedochovalo (218); opouští tak — podobně jako i jiní současní badatelé — domněnku dříve dosti rozšířenou, že se toto staré indoevropské imperfektum zachovalo (bez augmentu) v tvarech slovanského silného aoristu. Dále se např. autor přiklání k výkladu, který spatřuje v genitivní rekcí supina důsledek jeho původní substantivní povahy (237). Spojení *bođo* s *l*-ovým participiem typu *stvorilь bođo* chápe shodně s dosavadní tradicí jako „futurum exactum“, tj. tvar vyjadřující předčasnost v budoucnosti (222); rozbor materiálu však ukazuje, že se tímto opisem vyjadřoval v staroslověňštině většinou děj podmíněný v budoucnosti (srov. o tom Vyskočil v Slavii 25, 1956).

Bylo už řečeno, že Bielfeldtův spis je míněn jako příručka uvádějící do studia slovanských jazyků. V souhlase s příručkovým a učebnicovým rázem je ke knize připojena čítanka ze stsl. textů (ze Zogr a Supr) s překladem do němčiny, s poznámkami a se slovníčkem, který je zároveň i rejstříkem stsl. slov citovaných v celé knize. Příručku uzavírá vysvětlení nejdůležitějších jazykových terminů (jako afrikáta, duál, postverbale atd.). Didaktický zřetel ke čtenáři začátečníkovi proniká i ve vlastních výkladech; např. po detailním pojednání o aoristu je připojen paragraf, v němž jsou všechny poznatky o něm znovu stručně shrnuty, vždy s odkazy na příslušná místa zevrubnějšího výkladu. Snaha o srozumitelnost a přehlednost se projevuje i jinak takřka na každé stránce spisu. Prof. Bielfeldt vyniká zejména jasností a přesností formulací a smyslem pro logicky skloubené a sevrěně traktování látky, zachováváje přitom vysokou odbornost a úplnost výkladu. Aby výkladovou linii zbytečně nekomplikoval, přidržuje se někdy jednoduššího názoru staršího, např. při objasnění rozdílů mezi jazyky satemovými a kentumovými vychází z prajazykové existence tří řad velár, nebo při učení o ablautu se opírá o tradiční ještě pojetí a nepočítá s výsledky nových výzkumů, např. laryngální teorie apod., což mu nelze mít za zlé, neboť „laryngální teorie“ dosud nedospěla k jasnému a nespornému názoru. Lze jistě souhlasit i s tím, že v zájmu jistého didaktického zjednodušení formuluje některé závěry kategoricky, jednoznačně a bez uvádění další problematiky; jako příklad je možno uvést třeba poučku, že trojí hlásková litera pro *i* označuje jednu a touž hlásku (25), ačkoli tu situace byla ve skutečnosti

složitá, jak je dnes zřejmé zejména po Tkadlíčkově studii o trojím *i* v Kyjevských listech (Slavia 25, 1956).

V některých případech je však jednoznačnost nebo stručnost autorových formulací taková, že by to mohlo vést u čtenáře, a zejména u začátečníka nacházejícího v knize první základní poučení, k nesprávnému chápání studovaných jevů. Tak např. k poznámce, že neexistuje žádná stsl. památka, v níž by se nebyl projevil zánik jerů v slabých pozicích (58), bylo by potřetí doplnit „kromě Kyjevských listů, kde jsou jery zachovány bezvadně“. Nebo konstatování, že na rozdíl od staroslověnštiny a církevní slovanštiny se v národních slovanštinách jazycích lidových vyvíjely jery v pozici napjaté stejně jako ve všech pozicích jiných (tj. že zanikaly a vokalizovaly se) (str. 62–63), mohlo by uvést méně zkušeného čtenáře v omyl, jako by byl vývoj ve všech slovanštinách jazycích shodný s ruštinou, která je tu uváděna jako příklad. Skutečnost je ovšem složitější (srov. např. č. *stěpýj* × rus. *stěpoj*, č. gen. pl. *kostíj* × rus. *kostěj* atd.) a bylo by k užítu knihy popsat ji věrně a v úplnosti. Podobně zavádějící je formulace z paragrafu o vzniku *l* epenthetického: podle ní tu mají západoslovanské jazyky ještě dnes palatalizované labiály bez tohoto vsuvného *l* (105–106); *l* epenthetické v západoslovanských jazycích vsutku není, ale palatalizovanost labiál namnoze už taky ne, srov. třeba jen české *sypu*, *sypeš* atd. nebo *země* (vysl. [zemně] nebo řidčeji [zemje]) apod.

Naše poznámky se týkaly jen některých věcných jednotlivostí nebo formulačních drobností a nikterak nechtějí zastřít fakt, že Bielfeldtova *Altslawische Grammatik* je dílo solidní, ucelené a důkladné, přehledné a spolehlivě podávající základní uvedení do studia slovanštin. Na každé její stránce cítíme pero vědce s širokým rozhledem i zkušeného pedagoga a systematicka.

Radoslaw Večerka

Radoslaw Večerka: Syntax aktivních participií v staroslověnštině. Spisy University J. E. Purkyně v Brně, filosofická fakulta, sv. 75. Praha 1961, 178 s.

Participiální konstrukce patří k nejtýpštějším staroslověnským syntaktickým jevům a mají v syntaktické stavbě stsl. věty velmi důležité místo. Přesto nám dosud chybělo jejich souhrnné zpracování. Dosavadní práce si jich buď všimly jen z hlediska překladatelské techniky (Forssmann, Angelová), nebo se zabývaly jen dílčími jevy. Proto Večerkaova práce zaplňuje citelnou mezeru ve zpracování stsl. skladby. Materiálově, metodologicky i rozsahem daleko překonává všechny dosavadní dílčí studie, které o problematice stsl. participií máme.

Autor se opírá o takřka úplný materiál z kanonických památek staroslověnských, doplněný excerpcí několika památek církevněslovanských. Zejména z evangelií může všude podat přesné údaje nejen o frekvenci participiálních konstrukcí, ale i konkurujících prostředků a o jejich vzájemném poměru. Z ostatních památek tak činí v nejdůležitějších případech také (zčásti přitom využil i materiálů shromážděného pro stsl. slovník). Materiál mu umožňuje podat podrobnou analýzu staroslověnského stavu nejen statickou, ale i dynamickou, s přihlédnutím k vývoji probíhajícímu v staroslověnštině samé a v nejstarších fázích církevní slovanštiny. K tomuto účelu by bývalo užitečné rozšířit excerpci základnu o apoštolář a sledovat i paralely k dokladům z PsSin v jiných csl. žaltářích (aspoň Pog a Bon); církevněslovanský materiál by pak měl být rozebírán v přímé souvislosti s materiálem z kanonických památek (zčásti tomu tak ovšem je) a nespojován s ukázkami obdobných participiálních konstrukcí v jiných slovanštinách jazycích. To je ovšem spíše přání pro další práci než výtka — autor se musel vyrovnat s velkým materiálem z kanonických památek a těžko si mohl práci hned komplikovat stejně obsáhlým materiálem dalším. Ve své nynější podobě však práce přesto výstižně informuje i o stavu participiálních konstrukcí v nejstarším období církevní slovanštiny a může být východiskem pro speciální studii o dalším vývoji v památkách církevněslovanských.

Večerka analyzuje stsl. materiál s přihlédnutím k vývoji v jiných slovanštinách jazycích. Opírá se přitom většinou o materiál přejatý z publikovaných prací o participiích v jednotlivých slovanštinách jazycích a z mluvnic. V tom je jistě nebezpečí, neboť práce nejsou stejné hodnoty a liší se v hloubce interpretace a zejm. v míře vystižení systémové povahy participiálních konstrukcí. Autor si to uvědomoval a doplnil proto tento materiál aspoň ukázkovou excerpcí památek staroruských a staročeských, aby měl vlastní názor na stav participiálních konstrukcí v základním „trojúhelníku“ slovanštin jazycích.¹ Pro další práci by bylo třeba srovnávací materiál vlastní rozšířit a přejaté doklady posuzovat ještě kritičtěji. Takto se snadno může stát, že slovanštin některé staroslověnské konstrukce budeme dokládat příklady, které jsou zřejmě také umělé. Autor se toho většinou vyvaroval, ale někde je tak průkaznost srovnávacího materiálu přece jen snížena, zvláště kde jde o jev velmi řídký (srov. zejm. příklady na substantivizovaná participia na str. 15).

¹ Srov. B. Havránek, *Metodická problematika hist.srovn. studia slov. jazyků*, K historicko-srovnávacímu studiu slovanštin jazycích, Praha 1958, 86–87.